

so tu v popolnem soglasju, posebno v noveleti Polžki Kovačeve mame. Enoten, vendar v celoti manj izrazit je tretji razdelek; v njem prevladujejo pravljični elementi, posamezne črtice so že čiste pravljičice, tako da sem pogrešal realistične vsebinske poante. V tem ciklu pa je imenitna Zgodba o obrekovanju, kjer je Miško Kranjec duhovit in šegav kot kak Miklavž Breugnon. Ob žlahtnem, širokem smehu te črtice se nisem mogel ubraniti želje, da bi nekoč dobil v roke knjigo samih takih breugnonovskih storij. Srednji razdelek o otrocih je v glavnem lirično realističen. V njem je nekaj odličnih novelet (Otroci, čigavi ste; Moj oče), v dveh, treh črticah pa je razbito ravnotežje med poetičnostjo in realističnim opisom. Lirizem brez intenzivnega doživetja dobi malce sentimentalen prizvok, realistični opis brez globlje doživete pocižje pa se preveč približa feljtonu oziroma anekdoti. Dodal bi še eno načelno pripombo: bralec, ki ne pozna podrobnega pisateljevega življenjepisa, bo morda težko ujel globlji pomen nekaterih, na intimna doživetja opirajočih se zgodb.

Slišal sem sodbo, da pričujoča knjiga samo nadaljuje Kranjčev lirizem iz predvojnne Povesti o dobrih ljudeh, zbirke Imel sem jih rad, Čarnega nasmeha in morda še katerega dela. Mislim, da to ne drži: knjiga Mesec je doma na Bladovici je porojena iz specifično novega življenjskega občutja, iz krvavo resnične življenjske situacije in tudi izpoveduje nove odtenke Kranjčevega humanizma. Ni najbolj važno to, da je Kranjec, doslej v glavnem navezan na rodno Prekmurje, tokrat prepričljivo ujel utrip gorenjske zemlje — v opisu in stavku. Poglavitno je to, da je pričujoča knjiga porojena v sedanjosti in da se obrača v nasprotju s prej naštetimi v prihodnost. Važen je sproščen odnos do snovi, važna je harmonija med umetnikovim hotenjem in umetniško realizacijo. Ne, teh črtic, njihovega duha ne bo mogel nihče več v drugo oživiti — niti Miško Kranjec, še manj kdo drugi; tudi ta nujna, neponovljiva izpovednost je njena temeljna dragocenost. Vsekakor pa lahko ta lepa knjiga postane pomemben mejnik.

Mitja Mejak

ENAJSTA KNJIGA JANEZA TRDINE

S kar se dá skromnim naslovom — kot osemintrideseto med Trdinovimi črticami in povestmi iz narodnega življenja — prebiramo v novem zvezku Zbranega dela svojevrstni spis »Sprehod v Belo krajino«. Res je sicer, da to delo že poznamo, saj je bilo natisnjeno v prvi, Schwentnerjevi izdaji Trdinovih spisov, kamor »Spominov« niso sprejeli; res je tudi, da je pred nekaj leti Mladinska knjiga poskrbela za nov natis, ki pa je bil žal vse preveč okrnjen; tako v našem primeru ne gre le za prvo izdajo, pripravljeno s kritičnim namenom, temveč tudi za prvi do kraja avtentični natis besedila samega.

Med Trdinovimi načrti je bil tudi obširen etnografski opis slovenskega ljudstva na Dolenjskem, v tej »glavni in najčvrstejši koreniki Slovenstva«. Svoje misli žal ni nikoli do kraja oblikoval, iz nabranega gradiva pa je zrasla druga knjiga, ki je s prej snovano vendarle v rodu: »Sprehod v Belo

krajino«. Napisal jo je nekaj let za tem, ko se je razočaran umaknil hrupu velikega sveta. Tisti čas je preživel kot štiridesetletni upokojenec v bližini svojih Gorjancev. Obhodil je, kot sam pripoveduje, skoraj vse dolenjske kraje od Višnje gore do Metlike, od Krškega do Ribnice in Kočevja. Potekali so mu dnevi v razgovorih z ljudmi in v opazovanju njihovega delavnika in praznika. To so tista leta, ko je dozorevalo v pisatelju gradiivo za mnoge spise in je dal nekaterim že tudi literarno podobo, pa čeprav bi takrat in tudi še veliko pozneje zaman iskali kjerkoli njegovo tiskano besedo.

To delo, napisano v pisateljevih zrelih in še krepkih moških letih (okrog 1873), združuje pravzaprav vse značilne elemente njegovega pisanja. Zato bi mu bilo težko poiskati literarno karakteristiko. Mnoge misli so v tej knjigi, ki jih je narekovalo Trdini njegovo lastno življenje, zato je tudi to delo v nekem smislu avtobiografsko ali vsaj memoarsko. Marsikaj nam pojasnjuje življenje tistih in prejšnjih dni doma in tudi zunaj naših meja in to daje knjigi do neke mere značaj zgodovinskega dela, pa čeprav bi kritičen znanstvenik to ali ono Trdinovo ugotovitev zavrnil ali se ji vsaj posmehnul. V svoje lagodno pripovedovanje in opisovanje je vpletel dolgo vrsto veselih in resnih zgodb, povesti in prvih zapisov gorjanskih bajk, tako da je knjiga tudi literarno delo v ožjem smislu besede, pa čeprav pisatelj neke ravno za te bajke piše, da jih je objavil »prosto in ob kratkem, brez mika poetične besede in zgovernosti, katerega bi bile vsaj nekatere vredne«. Predvsem pa je ta knjiga lepo in zanimivo narodopisno delo, »najlepše v slovenskem jeziku napisano folkloristično delo«, kot je priznala kritika že ob knjižni izdaji, žal šele več let po avtorjevi smrti in štiri desetletja za tem, ko je delo zašnoval — ali, če porabimo besede urednika Zbranega dela, Janeza Logarja, »poljudno narodopisno delo z izrazito ljudskovzgojno — v bistvu napredno tendenco, kakršna se kaže tudi v vseh drugih Trdinovih spisih sedemdesetih let«.

V knjigi zlahka ločimo tri dele, čeprav je pisana zdržema, brez kakršne koli delitve na poglavja. Samo prvi del je to, kar obeta ime: sprehod v Belo krajino, pot od Novega mesta skozi vasi in mimo gradov, skozi Podgorje in preko Gorjancev. Prehod k drugemu delu je niz bajk o Gorjancih, drugi del pa nas seznaja z Belo krajino samo in predvsem spet — z značajem Belokranjcev. S tretjim, najboljšežnejšim delom pa je pisatelj — hote ali nehote — krenil s poti: vodi nas po nemških deželah, po Češkem in Hrvaškem in tja do Alzacije in Lorene v vzhodni Franciji. Pripovedujejo pa vse te popotne zgodbe krošnjariji, ki jim je tekla zibelka v Beli krajini in le ob malokateri Trdini in njegov »raznoščik« pozabita ob izkušnjah s sveta odgovoriti na vprašanje: kako pa je s to rečjo pri nas doma, na tej in na oni strani Gorjancev* — naše Kukove gore? Tudi te zgodbe, četudi kdaj pa kdaj malo dolgovezne, so po svoje zanimive in v njih je povedal pisatelj, pogosto skozi usta svojih krošnjarjev, marsikatero bridko in grenko resnico o tistih dneh

* Tisti čas kot novi zvezek Trdine je bila dotiskana tretja knjiga »Enciklopedije Jugoslavije« — Dip-Hid. Zanimalo me je, kaj vé povedati ta reprezentativna jugoslovanska edicija o čudežni slovenski gori, ki ji je bila dodeljena tako svojevrstna vloga tudi v slovenski književnosti. Kar sem našel, ni bilo posebno vzpodbudno:

GORJANCI v. Zumberačka gora.

Treba bo torej počakati do zadnjega zvezka, da bomo zvedeli nekaj o tem hrvaškem pogorju.

in naših ljudeh. Kljub temu pa daje knjiga videz torza, saj nazadnje skoraj do kraja pozabi na Belo krajino in se sklone z dolgočasnimi moralnimi nauki, ki nam jih deli v štirinajstih poglavjih Pavle Prelešan, iz njih pa nam žuga s prstom pogosto sam — profesor Trdina, ta »starokopitni šolmašter«, kot ga je pri vsem spoštovanju do njegovega literarnega dela imenoval Ivan Cankar. Res veljajo te besede bolj in predvsem za Trdinove memoarske spise poznejših let, na nekaterih mestih pa kazi ta črta tudi sicer tako lepo delo kot je »Sprehod v Belo krajino«.

Veliko več pa je v njem kajpada plemenitejših vrednot, med katerimi gotovo niso najmanj pomembne: odkritosrčnost, vera v človeka, prelep jezik in humor. In v celoti je uspelo Trdini tudi to, kar si je v svojem delu in v tej knjigi še posebej želel uveljaviti in kar je na nekem mestu prav v tej knjigi izpovedal: »Zanima me skoraj edinole ljudski značaj.«

D. Moravec

ROBERT NEUBAUER, CEYLON

Pri Mladinski knjigi je v seriji Globus, zbirki potopisov, monografij, dnevnikov in življenjepisov slavnih raziskovalcev, izšlo delo o otoku Ceylonu.* Avtor lepo opremljene knjige je slovenski zdravnik, univerzitetni profesor v Ljubljani, dr. Robert Neubauer. Kot član Svetovne zdravstvene organizacije (SZO) je dr. Neubauer poldrugo leto bival na Ceylonu in pomagal zatirati tuberkulozo. Svoje potovanje iz Evrope preko Egipta in Indije do Ceylona, predvsem pa bivanje na otoku, je opisal v pričujoči knjigi, katere namen je označil takole: »Za človeka, našega človeka bi rad pisal o človeku s Ceylona, o teh čudovito gibčnih, rjavopoltnih ljudeh, o njihovem življenju, njihovih navadah, mukah in težavah — vsega tega je tudi v »raju« dosti — o njihovem veselju, ljubezni, rojstvu in smrti.«

Tu nakazani topli humanizem, velika ljubezen do slehernega človeškega bitja, pa naj pripada tej ali oni »rasi«, je vodilni motiv celotne knjige. Toliko pristrčnosti, dobrohotnosti in iskrene skromnosti je v teh vrsticah in med njimi, da je človek kar zavzet.

Delo je zasnovano v obliki potopisa, vendar spričo temeljitega poznavanja otoškega življenja prehaja v monografijo o Ceylonu. Preprečevanje tuberkuloze, pri katerem je avtor sodeloval, je tako zvezano s socialnim in gospodarskim življenjem ljudstva, da je vanj lahko kar najgloblje prodrli.

Ceylon je otok v Indijskem oceanu, »podoben biseru na ogrlici matere Indije, solzi, ki je kanila iz njenega očesa, ali — bolj prozaično — hruški (požrešnim Nizozemcem se je zdel podoben celo prekajeni šunki)«. V domačem jeziku se otok imenuje Lanka, Mavri govorijo o njem kot o »otoku lepote« in Kitajci o »otoku draguljev«. Velik je za četrtno Jugoslavije in ima skoraj polovico prebivalcev naše države. Podnebje je tropsko in zelo vlažno.

Zaradi naravnega bogastva (cimet, poper, čaj, kava, kokosova palma, sloni, dragi kamni) so se evropske države v dobi kapitalistične in imperialistične konkurence teple za Ceylon. Portugalci, Nizozemci, Francozi, Danci in

* Robert Neubauer, Ceylon. Mladinska knjiga. Ljubljana 1957.